

Çelebi ömrünün sonlarına doğru tövbe ettiğini nakleder (*Tezkire*, I, 421).

Eserleri. Kaynaklarda Revânî'nin divanından ve *İşretnâme* adlı mesnevisinden bahsedilir. Her ne kadar Sehî, şairin "Hams-e-i Rûmî" adını verdiği bir hamsesi olduğunu söylerse de bunu teşkil eden eserlerden *İşretnâme* dışında hiçbirinin ismini vermez. 1. *Divan.* İstanbul kütüphanelerinde iki nüshası mevcut olup her iki nüsha da eksiktir. 929'da (1523) istinsah edilen Millet Kütüphanesi'ndeki nüshada (Ali Emîrî Efendi, Manzum, nr. 178) bir kaside bulunmasına karşılık Yavuz Sultan Selim'e ithaf edilen Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndeki nüshada (nr. 5664) on dört kaside mevcuttur. Buna karşılık Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndeki nüshada gazel sayısı otuz dokuz, Millet Kütüphanesi'ndeki nüshada 405'tir. Bazı şiir mecmualarında kasidelerin sayısının on dördün çok üstünde oluşu (meselâ bk. Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3418'deki *Kasâid-i Türkiyye*) divanın tam bir nüshasının günümüze ulaşmadığını göstermektedir. Çağdaşı olan tezkire yazarları Revânî'nin şiirinden övgüyle söz etmiş, nazmının selis ve sade, hayallerinin nazik olduğunu, şiirde kendine mahsus bir yol tuttuğunu belirtmiştir. Revânî kendi devrinde çok tanındığından Latîfî, Âşık Çelebi ve Hasan Çelebi, tezkirelerinde şiirlerinden fazlaca örnek vermeye gerek görmemiştir. Revânî'nin şiir mecmualarındaki bazı gazellerini Ali Nihad Tarlan neşretmiş (*Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Divan Şiiri*, fas. 4, İstanbul 1949, s. 5-22), divanı üzerinde bir mezuniyet (Samiye İnceoğlu, *Revânî Divanı, Edisyon Kritik ve Transkripsiyonu*, 1961, İÜ Edebiyat Fakültesi) ve bir yüksek lisans tezi (Ziya Avşar, *Revânî'nin Hayatı, Sanatı, Eserleri ve 50 Gazelinin Şerhi*, 1992, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi) yapılmıştır. 2. *İşretnâme.* Tezkirecilerin orjinal olduğunu belirttiği, Yavuz Sultan Selim'e sunulan bu eser 694 beyitten oluşur (Canım, s. 111). Türünün Anadolu sahasında yazılmış ilk örneği kabul edilen *İşretnâme* şaraptan, sâkiden, kadehten, içki meclislerinden, sazlardan bahseder. Revânî, eserin sonunda bu konulara tasavvufî anlamlar yüklemeye çalıarak özellikle işrete olan iptilâsını perdelmeye gayret etmiştir. *İşretnâme* üzerinde bir lisans (Mehmet İnce, *Revânî, İşretnâme*, 1979, Atatürk Üniversitesi) ve üç yüksek lisans (Eralp Alışık, *Revânî'nin İşretnâmesi*, 1986, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Rıdvan Canım, *Sâkinâmeler ve Edirneli Revânî'nin İşretnâmesi*, 1987, Atatürk

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Muhittin Çelik, *Revânî, İşretnâme: Dil Özellikleri-Metin-Sözlük*, 1989, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) tezi hazırlanmış. Rıdvan Canım tarafından yapılan çalışma neşredilmiştir (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

İn'âmât Defteri: Defter-i Müsveddât-ı İn'âmât ve Tasaddukât ve Gayrihi, İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, nr. O. 71 (metinde gösterilen yerler); *İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri 953 (1546)*, Vakfiye, nr. 970, 1122; Şer'î Siciller, Evkâf-ı Hümâyun Mahkemesi, nr. 102, s. 151* (neşri için bk. İsmail E. Erünsal, "Şeyh Vefâ ve Vakıfları Hakkında Yeni Bir Belge", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, sy. 1, İstanbul 1997, s. 47-64); Sehî, *Tezkire (Kut)*, s. 220-223; Âşık Çelebi, *Meşâirü's-şuarâ*, s. 240*-241*; Latîfî, *Tezkiretü's-şuarâ ve tabsiratü'n-nuzamâ* (nşr. Rıdvan Canım), Ankara 2000, s. 142, 278-281, 296; *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı* (haz. Mustafa İsen), Ankara 1994, s. 176-177; Kınalızâde, *Tezkire*, I, 419-423; Gibb, *HOP*, II, 317-346; Mehmed Ziyâ, *İstanbul ve Boğaziçi*, İstanbul 1928, II, 55-56; Abdülkadir Erdoğan, *Fatih Sultan Mehmed Devrinde İstanbul'da Bir Türk Mütefakkiri: Şeyh Vefa, Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1941, s. 36; Rıdvan Canım, *Türk Edebiyatında Sâkinâmeler ve İşretnâme*, Ankara 1998, s. 111; İsmail E. Erünsal, "Türk Edebiyatı Tarihine Kaynak Olarak Arşivlerin Değeri", *TM*, XIX (1980), s. 215-216; a.m.f., "Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları: II. Bâyezid Devrine Âit Bir İn'âmât Defteri", *TED*, sy. 10-11 (1981), s. 310, 320, 324, 326, 329; a.m.f., "Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları: XVI. Asır Divan Şairleriyle İlgili Bazı Arşiv Kayıtları", *MÛTAD*, sy. 7 (1993), s. 256-258; Abdülkadir Karahan, "Revânî", *IA*, IX, 717-719; W. Björkman - [Kathleen Burrill], "Rewânî", *EI* (İng.), VIII, 489-490.

İSMAİL E. ERÜNSAL

REVÂTİB

(bk. NÂFİLE; RIZIK; SÜNNET).

REVÎ (الروي)

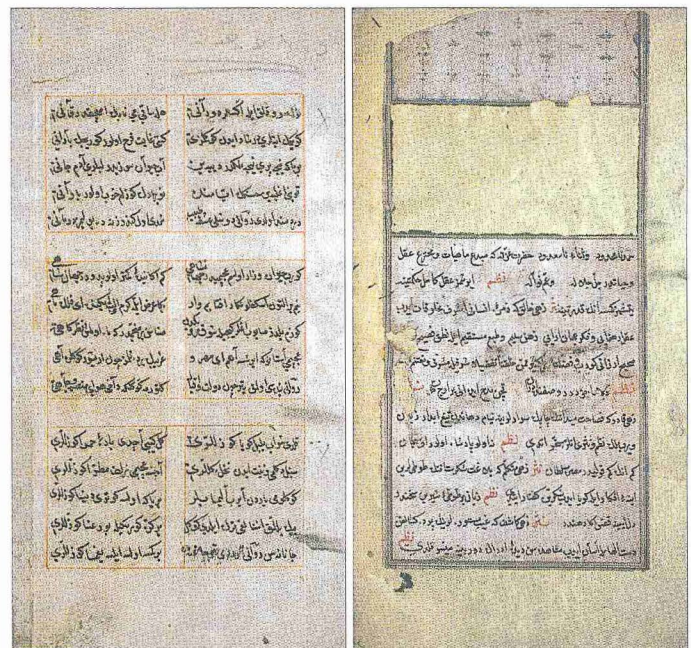
Kafiye düzeninde
tekrarlanan son sahih harf
(bk. KAFİYE).

REVİM (الروم)

Bir kıraat ve tecvid terimi.

Sözlükte "istemek" anlamına gelen *revm* Kur'an-ı Kerim tilâvetinde kelime sonlarında icra edilen vakıf türlerinden birini ifade eder. Revmin "harekeyi hafif bir sesle belli etmek; harekedeki sesi zayıflatmak" gibi tarifleri yapılmıştır. Kıraat âlimleri, revmin uygulanması sırasında hareketin üçte bir sesle belli edilmesi gerektiği kanaatinde. Revmin iki özelliğinden biri revm uygulanan hareketin hafif bir sesle belli edilmesi, diğeri revmin kelime sonunda yapılması ve vakıf haline mahsus olmasıdır. Revm kesre ve zammede icra edilir; bölünemeyecek kadar zayıf bir hareke olan fetha üzerinde revm yapılmaz. Vasil halinde harfin sabit olan hareketinin vakıf halinde hafif bir sesle de olsa belli edilmesinin dinleyenleri o hareketin ne olduğu hakkında bilgilendirmek gibi bir faydası oldu-

Revânî
divanından
iki sayfa
(Beyazıt
Devlet Ktp.,
Bayezid,
nr. 5664,
vr. 1^b, 105^a)

ğü ileri sürülmüş, uygulamada hareke kısmı de olsa sesle belirtildiğinden görme özürülülerin revmi işitebileceklerinden söz edilmiş, Kur'an tilâvet edilirken okuyandan başka kimsenin bulunmadığı durumlarda revm yapmaya gerek olmadığı ifade edilmiştir.

Sözlükte "çalmak, aşımak" anlamındaki *hals* kökünden türeyen ve revm ile kısmi benzerliği bulunan *ihtilâsa* "harekeyi süratle telaffuz etmek" mânası verilmiş, ayrıca "harekeyi gizli ve hafif bir sesle belli etmek; hareketin çoğunu veya üçte ikisini telaffuz etmek" gibi tarifler yapılmıştır. İhtilâs uygulanma yeri ve miktarı bakımından şu noktalarda revmden ayrılır:

1. Revm kelimenin son harfinde ve vakıf halinde uygulanırken ihtilâs için son harf sınırlaması yoktur ve vasıl halinde yapılır.
2. Revm yalnız kesre ve zammede yapılırken ihtilâs üç harekede de icra edilebilir.
3. Revmde hareketin azı, ihtilâsta üçte ikisi telaffuz edilir.

Sözlükte "birine bir şeyi koklatmak; ki-birden dolayı başı yukarıda yürümek; bir şeyden yüz çevirmek" anlamlarındaki *ışmâm*, "vakıf durumunda zammeyi sessiz olarak dudaklarla göstermek ve vakıf sebebiyle meydana gelen sükûnu icra ettikten sonra zammeyi belirtmek üzere dudakları ileriye doğru toplamak" demektir. Maksat, üzerinde vakfedilirken kelimenin sâkin hale gelen son harfinin hareketinin zamme olduğunu belirtmek, tilâvet edeni aynı zamanda bakmak suretiyle dinleyen ve mânayı takip etmek isteyen kişiler, meselâ işitme özürülüler için kelimenin i'rabının ne olduğunu göstermektir. Fetha ve kesre ile *ârızî* harekede, hareketi zamme de olsa cemi "mîm"inde ve te'nîs "tâ"-sında işmam yapılmaz. "سبق، سيئت، غييض،" "سبق" gibi kelimelerde ilk harfin asıl hareketine işaret etmek üzere uygulanan bir işmam şekli daha vardır ki bu kelimenin ilk harfinin hareketi zammeye, arkasından gelen yâ harfi de "vâv"a doğru işaret edilerek kelimenin asıl yapısı gösterilmeye çalışılır. "لا تَمَامًا" sözünde (Yûsuf 12/11) Ebû Ca'fer el-Kârî dışındaki kırâat-i aşere imamları için geçerli olmak üzere iki vechi vardır. Birincisi ilk nûn harfini diğerine idgam ederken birinci "nûn"un ötresine işaret etmek için işmam kuralını uygulamak, ikincisi ilk nûn harfini açık şekilde (izhar) okurken ihtilâs etmektir. İşmam vechinin sebebi birinci nûn harfinin aslında zamme olan hareketini dudak hareketiyle göstermektir. Revm, ihtilâs, işmam vb. kırâat ve tecvid kurallarının en doğru biçimde öğreniminin ancak Kur'an-

Kerîm'i usulüne uygun şekilde okuyan ve öğreten bir muallim (fer-i muhsin) önünde mümkün olacağı özellikle belirtilmelidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "rvm", "hls", "şmm" md.leri; İbn Mücâhid, *Kitâbü's-Seb'a fi'l-kurâ'ât* (nşr. Şevki Dayf), Kahire 1972, s. 154-155; Mekki b. Ebû Tâlib, *el-Keşf 'an vücûhi'l-kurâ'âti's-seb'* (nşr. Muhyiddin Ramazan), Beyrut 1404/1984, I, 122 vd.; Dâni, *et-Teytir* (nşr. O. Pretzl), İstanbul 1930, s. 38, 59, 127; a.mlf., *et-Taḥdîd fi'l-itkân ve't-tecvîd* (nşr. Gânim Kaddûrî Hamed), Bağdad 1407/1988, s. 97-99; Ebû Şâme, *İbrâzül-me'ânî min Hurzî'l-emânî* (nşr. İbrâhîm Atve İvaz), Kahire 1402/1982, s. 268-269; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, II, 121, 126; a.mlf., *et-Temhid fi 'ilmi't-tecvîd* (nşr. Gânim Kaddûrî Hamed), Beyrut 1407/1986, s. 73; Süyûtî, *el-İtkân* (Ebû'l-Fazl), I, 248-249.

FATİH ÇOLLAĞ

REVNAKOĞLU, Cemalettin Server (1909-1968)

İstanbul tekkelerine
ve tarikatlar tarihine dair
araştırmaları ile tanınan yazar.

27 Mart 1909'da İstanbul'da doğdu. Posta Telgraf Merkez Muhabere müdürlerinden Server Emin Bey'in (Üstünbaş) oğludur. İstanbul'un en eski muhtarlarından olması dolayısıyla "şeyhül-muhtârân" lakabıyla tanınan babası Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti'nin ileri gelenlerinden. Sarayda yetiştiğinden "saraylı sultan", bazı garip davranışları yüzünden "deli sultan" diye anılan annesi Çerkez asıllı Şerife Revnak Hanım, II. Abdülhamid döneminde sarayın hazinedar ustası idi.

Cemalettin Server, Fethiye semtindeki Çandarlı Kara Halil Paşa Numune Mektebi'ni bitirince (1924) Galatasaray Lisesi'ne girdi. Burada Halit Fahri (Ozansoy), Hasan Âli (Yücel), Refet Avni, Fazıl Ahmet (Aykaç) ve İsmail Habip'in (Sevük) öğrencisi oldu. Bir süre sonra okuldan ayrılıp kendi kendini yetiştirmeye çalıştı. Çocuk yaşlarından itibaren İsmail Saib (Sencer), İsmail Fenni (Ertuğrul), Elmalılı Muhammed Hamdi, Ömer Nasuhi (Bilmen), Ziya Şükûn, M. Şerefettin (Yalıtka), Kilisli Rifat (Bilge), Ömer Ferit (Kam), Hüseyin Kâzım Kadri, Ahmet Remzi Dede (Akyürek), Tâhîrülmevlî, Hamâmîzâde Mehmed İhsan, İsmail Fethi (İsfendiyoğlu), Hakkı Tarık (Us) ve Rıfki Melûl (Meriç) gibi devrin önde gelen şahsiyetleriyle tanışıp kendilerinden istifade etti. Çalışma hayatına gazetecilikle başlayan Cemalettin Server'in, Shakespeare'nin "Othello" oyununu Türk sahnesinde ilk defa oynayan "Othello Kâmil Rıza"nın sanatın-

dan söz ettiği ilk yazısı 1929'da *Milliyet* gazetesinde yayımlandı. Bu yıllarda tiyatroyla ilgilenen Cemalettin ünlü aktör Naşid ile birlikte "Aynaroz Kadısı"nda sahneye çıktı. Eski Türk temaşa sanatları ve tiyatro tarihiyle ilgili birçok yazı kaleme aldı. Halkevlerinin sahnelediği oyunlarda fahri rejisörlük yaptı.

Gençlik yıllarından itibaren tasavvuf, tekke ve tarikatlar konusuna büyük ilgi duyan Cemalettin Server, Türk Tarih Kurumu adına 1942'de İstanbul tekkelerinin hazîrelerini dolaşmaya başladı. 1952'de İstanbul Vilâyeti Mezkûr Komisyonu üyeliğine seçildi. Bunun yanında İstanbul Belediyesi Mezarlıklar Müdürlüğü'nde eski eserler, tarihî arşiv ve kitâbeler uzmanı olarak çalıştı. Görevi dolayısıyla yüzlerce kitâbe derledi; bunlardan geniş bir arşiv oluşturdu. Çalışmaları sırasında Hamâmîzâde Mehmed İhsan ile Türk ve İslâm Eserleri Müzesi Müdürü Abdülkadir Erdoğan, Rıfki Melûl Meriç, Eczacı Halit Bey ve Şinasi Akbatu'dan yardım gördü. İstanbul Fetih Derneği üyeliğinde bulunan Revnakoğlu, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Gazetecilik Enstitüsü'nde ilmi müşavirlik yaptı. 23 Eylül 1968'de vefat etti ve Edirnekapı Mezarlığı'na defnedildi.

Uzun saçları ve çok ağdalı konuşmasıyla tanınan Revnakoğlu'nun tarikat eşyaları ve kitaplarla dolu olan evi hiç evlenmediği ve vârisi olmadığından ölümünden sonra haraç mezat satılmış, tekkeler, tarikat âdâb ve erkânına dair belgelerle şehir tarihiyle ilgili belgelerden oluşan arşivi Abdülbaki Gölpinarlı ve Halil Can'ın gayretiyle Divan Edebiyatı Müzesi (Galata Mevlîhânesi Müzesi) koleksiyonuna kazandırılmıştır. Dergâhlar, fermanlar, şeyhler, mezarlıklar, camiler, fütüvvetnâmeler, şairler, takvimler, edebî notlar, çeşitli şiirler ve fotoğraflar

Cemalettin Server Revnakoğlu (sağda), Pertev Demirhan ve Halit Örikli (solda) ile

